

Copyright-asiaa

Posted on [23.10.2015](#) by [Joonas V Vihanto](#)

[1](#)

Viime syksynä EU:n tuomioistuin päätti, että kirjastot saavat digitoida painettuja aineistojaan ja säilöä niitä suljettuihin arkistoihin rekisteröityjä käyttäjiään varten, mutta eivät avata tällaisia digiaineistoja kaikille käyttäjille. Kirjastot eivät kuitenkaan saa sallia, että rekisteröidyt käyttäjät printtaisivat niitä tai tallentaisivat niitä muistitikuilleen, elleivät nämä erikseen sovi järkevästä korvauksesta kustantajan eduksi. Päätöksen taustalla oli saksalaisen kustantaja [Eugen Ulmer KG:n](#) pyrkimys estää Darmstadtin teknistä yliopistoa digitoimasta julkaisemiaan kirjoja elektronisia, kirjaston sisäisiä lukulaitteita varten.

BETH:n (Bibliothèques Européennes de Théologie) hollantilainen puheenjohtaja Geert Harmanny avasi seuran 44. vuosikokouksen Bolognassa (19.-23.9.2015) kertomalla toisenlaisesta tapauksesta. Muuan tuttu professori oli tullut innoissaan esittelemään hänelle uusinta teostaan, jonka laatukustantaja Brill oli juuri julkaissut. sama professori tuli muutaman päivän kuluttua järkyttyneenä uudestaan tapaamaan kirjastonhoitajaa, kun oli löytänyt upouuden teoksensa venäläiseltä sivulta digitoituna ja kaikkien vapaasti saatavana.

Euroopan parlamentin jäsen Isabella Anidolfi esitelmöi vapaan, avoimen ja pluralistisen yhteiskunnan oikeuksista jakaa tietoa kansalaisilleen. Hän esitti kuluneena kesänä EU-parlamentissa jyrkän eriävän mielipiteen nk. [Reda-raporttia](#) vastaan, jossa vaadittiin julkaisijoiden täysien oikeuksien turvaamista käyttäjien vapaita oikeuksia vastaan. Anidolfista selvitys vaikutti siltä, että voitonpyynnin nimessä eurooppalaisten on uhrattava kulttuurinsa, ideansa ja identiteettinsä. Raportin pyrkimys on hänen mukaansa paikallisine kuluttajan oikeuksien rajoituksineen räikeässä ristiriidassa EU:n yhden digitaalisen markkina-alueen ajatuksen kanssa. Esimerkiksi voittoa tekemättömistä ja sitä tavoittelemattomista blogisteista, jotka lainaavat kirjoituksissaan tekijänoikeuksien alaisia tekstejä, ei missään tapauksessa saa kriminalisoida. Pahimmillaan vahvasti julkaisijan taloudellista etua suojeleva laki tarjoaa mahdollisuuden juuri tällaiseen. Anidolfi vaati parlamentissa laajempia oikeuksia kirjastoille digiaineistojen levittämisessä (e-lainat), mutta jäi vähemmistöön.

Rosa Maiello esitteli tutkimuskirjastojen oikeuksia levittää digitaalista aineistoa. Hän lähtee siitä, mistä pitääkin: pääsy tietoon on sääntö, rajoitukset ovat poikkeuksia. Tekijänoikeudet ovat perustavanlaatuisia oikeuksia, ja niiden tulee juuri sellaisina edistää tiedon saatavuutta. Euroopan

unioni neuvottelee kansainväliset copyright-sopimukset jäsenvaltioidensa puolesta ja esittää direktiiviensä kautta, miten jäsenvaltioiden tulee kehittää lainsäädäntöään. Tutkimuskirjastoja koskettaa erityisesti kysymys hämärästä rajasta informaation ja luomistyön tuotteiden välillä. Luomistyön tuotteet on suojattu tekijänoikeudella, joka on voimassa 70 vuotta tekijän kuolemasta. Hyvin suojattujen tekijänoikeuksien – tieteellisen tutkimuksen saralla tämä tarkoittaa useimmiten välittäjän eli kustantajan oikeuksia – reunamalla poikkeustapauksia ovat opetuslaitokset, kirjastot ja arkistot sekä vammaiset, ja heistä etenkin näkövammaiset tiedon tarvitsijat.

Kirjastot ovat usein heikossa asemassa, sillä digitaalisessa maailmassa niiden oikeudet välittää aineistoa ovat heikentyneet samalla kun välittämisen kustannukset ovat kasvaneet. Kirjastoilla on kuitenkin oikeus digitoida jo hankkimaansa painettua aineistoa ja panna se saataville kirjaston seinien sisällä käyttäjätunnuksilla ja salasanoilla avattavaksi – kuten edellä kuvatussa Darmstadtin tapauksessa. Täysin avoimiksi voidaan digitoida teoksia, jolle ei huolellisen etsinnäkään jälkeen ole löytynyt tekijää. Oma ongelmansa liittyy siihen, että noin 85% kirjastokonsortioiden käyttöönsä neuvottelemista aineistoista ovat heidät käytössään vain tilapäisesti, eikä niillä ole pysyvää oikeutta aineiston säilyttämiseen. Kuten tiedämme, kalliisti ostetun e-aineiston lainaamiseen liittyy koko joukko aineiston käyttöä huonontavia rajoituksia, jollaisia esimerkiksi DOAJ:ssa ja DOAB:ssa avoimesti julkaistulla aineistolla ei ole.

Ensi syyskuussa BETH kokoontuu Helsingissä ja silloin teemana on Open access.

Teksti

Matti Myllykoski
johtava tietoasiantuntija

Kuva

PDPics

<https://pixabay.com/en/copyright-magnifier-magnifying-glass-389901/>